

вати злочини, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування. Таким чином детективи НАБУ можуть розслідувати будь-які злочини, навіть, якщо вони за своєю кваліфікацією абсолютно не стосуються специфіки їх діяльності та не містяться у переліку, який передбачений абз. 1 ч. 5 ст. 216 КПК України.

Зазначені винятки із загального правила визначення підслідності за НАБУ передбачають окремий диференційований порядок передачі таких кримінальних проваджень за відповідною постановою прокурора, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням або за рішенням Директора НАБУ, яке погоджене із прокурором САП.

Таким чином, правила визначення підслідності за слідчими ДБР потребують уточненню на законодавчому рівні шляхом доповнення переліку, який передбачений п. 1 ч. 4 ст. 216 КПК України відповідними вищими посадовими особами держави, та вдосконалення процесуального механізму передачі кримінальних проваджень, які за загальним правилом відносяться до підслідності ДБР до НАБУ.

Мудрак І. В.

доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук

ДОСУДОВЕ СЛІДСТВО ЩОДО ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ОСІБ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ В АСПЕКТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДБР

Виконання завдань кримінального провадження та досягнення мети кримінального судочинства неможливе без належної організації та функціонування системи органів досудового розслідування в Україні. Ідея створення органу, функціональним призначенням якого є розслідування корупційних правопорушень та інших правопорушень, вчинених вищими посадовими особами держави чи працівниками правоохоронних органів, не є новою та продиктована, зокрема, необхідністю імплементації в законодавство України положення статті 36 Конвенції ООН проти корупції «Спеціалізовані органи».

Погоджуємось з тим, що «вертикальна» підпорядкованість слідчих підрозділів усіх відомств та виділення їх у окреме відомство — Державне бюро розслідувань України — дозволить: забезпечити реальну процесуальну самостійність та незалежність слідчих; гарантувати дотримання прав і свобод, законних інтересів громадянина під час проведення досудового слідства; підвищити рівень довіри насе-

лення до правоохоронних органів; покращити взаємодію слідчих та працівників оперативних підрозділів різних відомств у виявленні та розслідуванні злочинів, у першу чергу, завдяки незалежності слідчих при прийнятті процесуальних рішень, створенню спільних слідчо-оперативних груп, забезпеченню виконання в повному обсязі спільних, узгоджених планів оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій, доручень слідчого тощо; значно покращити якість досудового слідства та інші результати роботи слідчих у боротьбі зі злочинністю; зміцнити професійне ядро слідчого апарату України та зупинити відтік досвідчених кадрів; унеможливити будь-які прояви посадових осіб місцевих органів влади та самоуправління вплинути на розслідування кримінальних проваджень, що на сьогодні є одним із актуальних питань з урахуванням заходів, які вживаються правоохоронними та іншими органами щодо протидії корупції; приблизити систему органів досудового слідства до міжнародних стандартів та стати значним фактором для подальшого його реформування (Аркуша Л. І. Система органів досудового слідства: питання реформування/ Л. І. Аркуша// Правове життя сучасної України: матеріали міжнар. наук. конф. проф.-викл. і аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. - Одеса: Фенікс, 2014. — Т. 1. — С. 742-745).

Правозахисна організація Amnesty International неодноразово закликала Україну пришвидшити створення бюро розслідувань для здійснення незалежного розслідування протиправних дій, вчинених працівниками правоохоронних органів. А Венеціанською комісією у висновку щодо проекту Кримінального процесуального кодексу 2012 року звернено увагу на необхідність забезпечення якнайшвидшого створення та функціонування ДБР для здійснення досудового розслідування усіх кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про державну службу» та особами, посади яких віднесено до 1–3 категорій посад, судьями та працівниками правоохоронних органів відповідно до положень ч.4 ст.216 КПК України. Слід особливо звернути увагу на те, що Венеціанська комісія у своєму висновку щодо проекту Закону про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів від 19–20 червня 2015 р. зазначила, що часто нові демократичні країни найбільше піддаються політичній корупції, а зловживання недоторканністю може загрожувати демократії. Парадокс депутатської недоторканності полягає у тому, що вона «може як сприяти демократичному розвитку, так і підривати його». Таким чином, недоторканність може перешкоджати боротьбі з корупцією у тих же державах, до яких все ще може мати відношення аргумент про

загрози (Електронний ресурс — Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%D0%92%D0%9A_CDL-AD\(2015\)013.doc](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%D0%92%D0%9A_CDL-AD(2015)013.doc)).

Разом з тим, підкреслимо: специфіка здійснення досудового слідства щодо окремої категорії осіб полягає, зокрема, й у створенні спеціального органу — Державного бюро розслідувань, яке уповноважене здійснювати досудове розслідування щодо народного депутата України, Генерального прокурора чи його заступників, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України, судді, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інших осіб відповідно до ч. 4 ст. 216 КПК України. Що ж до окремих проблемних питань регулювання досудового слідства щодо окремої категорії осіб в аспекті діяльності Державного бюро розслідувань, слід зазначити наступне. У п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України встановлено, що процес притягнення до кримінальної відповідальності починається з повідомлення особі про підозру. При цьому, на відміну від визначених у ст. 278 КПК України загальних правил здійснення письмового повідомлення про підозру особі, положення ст. 481 КПК України не розкривають змісту поняття «здійснення повідомлення про підозру окремих категорій осіб» та є фрагментарним. Тому не зрозуміло, чи означає це складання, підписання та вручення письмового тексту повідомлення про підозру саме тією особою, що визначено процесуальним законом; крім того, слід вести мову про надання повноважень керівнику органу досудового розслідування щодо погодження повідомлення про підозру. Також КПК України чітко не визначено строк вручення повідомлення про підозру і особу, яка має право змінити повідомлення про підозру. Зокрема, КПК України не визначено строк, протягом якого народний депутат України має бути повідомлений про підозру після отримання згоди Верховної Ради України на притягнення його до кримінальної відповідальності.

Відповідно до ч. 3 ст. 482 КПК України обшук, затримання народного депутата України чи огляд його особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, в тому числі негласних слідчих дій, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата України, допускаються лише у разі, якщо ВРУ надає згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності.

Положення ч. 3 ст. 482 КПК України застосовуються виключно у тих випадках, коли стороні обвинувачення достовірно відомо,

що суб'єктом вчинення злочину є народний депутат України. Якщо ж за результатами проведення відповідних негласних слідчих (розшукових) дій стороною обвинувачення отримуються фактичні дані, що свідчать про факт прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди та під час затримання встановлюється, що суб'єктом одержання неправомірної вигоди є народний депутат України, то у цьому разі проведені стороною обвинувачення негласні слідчі (розшукові) дії будуть визнаватися законним і такими, що не суперечать положенням ч. 3 ст. 482 КПК України (Погорецький М. А., Старенький О. С. Здійснення кримінального провадження щодо народних депутатів: окремі проблемні питання/ М. А. Погорецький, О. С. Старенький// Вісник кримінального судочинства. — № 2. — 2017. — С. 79-90). Результати цих негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути використані як докази для доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, але після того, як ВРУ надасть згоду на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності. Проте виникає питання, чи буде така процедура, за якої, наприклад, для документування факту прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди та затримання на «гарячому» необхідно отримати попередню згоду ВРУ на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності ефективною під час здійснення досудового слідства працівниками ДБР? Адже якщо факт проведення негласної слідчої (розшукової) дії та необхідність затримання народного депутата стане відомим членам регламентного комітету та самому народному депутату, відносно якого планувалося провести відповідні процесуальні дії, — проведення таких процесуальних дій очевидно нівелюється.

При цьому підкреслимо, що в більшості розвинутих демократичних країнах народних депутатів можливо притягнути до кримінальної відповідальності без отримання попередньої згоди парламенту у випадку затримання їх на місці вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину (наприклад, ст. 59 Конституції Бельгії, ч. 2 ст. 102 Конституції Білорусії, ст. 70 Конституції Болгарії, ст. 62 Конституції Греції, ч. 3 ст. 16 Конституції Ірландії, ч. 4 ст. 52 Конституції Казахстану, ст. 46 Конституції Німеччини, ст. 89 Конституції Португалії, ст. 103 Конституції Сербії, ст. 83 Конституції Словенії, ст. 26 Конституції Франції, ст. 75 Конституції Хорватії, § 8 глави 4 Конституції Швеції). Тому слід вказати й на необхідність конкретизації підстав затримання без ухвали слідчого судді.

Таким чином, вказані проблемні питання здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб мають бути урегульовані та вирішені, оскільки впливатимуть на ефективність діяльності Державного бюро розслідувань.